

בס"ד, כ"ב חשוון התשפ"ז

בכורות מ"ה – מומי ידיים ורגליים בכהן, אצבע יתרת, צבע וגובה, ונושא נשים בעבירה

שאלות:

1. ליעקב הכהן כפות רגליים רחבות כשל אווז. האם הוא כשר לעבודה?

מומי ידיים ורגליים

המשנה בסוף הדף הקודם מונה מומים ברגלי הכהן שמקיש בקרסוליו ובארכבותיו, כלומר שיש לו רגליים עקומות או בקרסוליים או בברכיים וכשהוא הולך או שהברכיים או שהקרסוליים של ימין ושמאל מתנגשים זה בזה, והמשנה ממשיכה ברשימת מומי הרגליים: עיקל (כפות רגליו רחבות ועגולות וכשהוא מצמיד אותן, ארכבותיו לא נוקשות זו בזו, רבינו גרשום), ובעל פיקים, שזה מי שפיקה (חתיכת בשר עגולה) יוצאת מגודלו, עקיבו יוצא לאחוריו (כששוק שלו נמצאת באמצע כף הרגל), או פרסותיו רחבות כשל אווז (האורך שווה לרוחב של כף הרגל).

הבריייתא אומרת שהמילה "או" ב"או נְשָׁכָר רָגֶל" מרבה את הקישן (המקיש בקרסוליו), העיקל והקילבן (פיקה יוצאת מגודלו). רבי יוחנן אמר שבעל פיקים הוא מי שיש לו בליטות רבות ברגליו (מהתוספות והערוב משתמע שיש לו כף רגל עבה עם שכבות של בשר), ושופנר הוא מי שאין לו בליטות כלל (כלומר כף רגל שטוחה). רבי אלעזר אמר ש"עקיבו יוצא לאחוריו" הוא כאילו שוקו יוצא באמצע כף רגלו, ורב פפא אמר על המקרה שפרסותיו רחבות כשל אווז, שגם אם פרסותיו סדוקות (מפוצלות לאצבעות) הוא פסול.

המשנה מוסיפה שאצבעות מורכבות זו על גבי זו או קלוטות (מחוברות) ובתנאי שהן מחוברות גם בקצה האצבע מהפרק האמצעי לכיוון הציפורן, ואם חתכן כשר. הבריייתא אומרת שהן פוסלות מ"או נְשָׁכָר יָד", והגמרא מקשה שהמשנה אמרה שאם חתכן כשר! ועונה שהבריייתא מדברת כשלא חתכן.

המשנה מוסיפה שכהן שיש לו אצבע יתרת עם עצם וחתך אותה פסול, כי ניטל ממנו אבר, ואם אין בה עצם כשר כי זה רק בשר עודף. רבה בר בר חנה אמר בשם רבי יוחנן שזה רק כשהיתרת נספרת על גב היד, כלומר עומדת בשורה אחת עם שאר האצבעות. והמשנה מוסיפה עוד שתי מחלוקות לגבי מישהו שיש לו אצבעות יתרות או ששולט בשתי הידיים באופן שווה.

2. דני מצא אצבע יתרת שנחתכה מגופת אדם. האם היא מטמאה?

טומאת אצבע יתרת ומנין האיברים

הבריייתא אומרת שאצבע יתרת של מת שיש בה עצם ואפילו אם אין בה ציפורן מטמאה במגע ובמשא, ובאוהל (כשיש בה מעט בשר, שאז נחשבת איבר בפני עצמה), ואם אין בה בשר, בכל זאת היא עולה למניין 125 איברים, שהוא רוב מניין האיברים באדם (248). רבה בר בר חנה אמר בשם רבי יוחנן שזה נכון רק כשהיתרת נספרת על גב היד כלומר האצבע עומדת בשורה עם שאר האצבעות ונחשבת כמותן. רב חסדא אמר בשם רב שהיא מטמאה במגע ובמשא אבל לא באוהל, ורבה בר בר חנה אמר בשם רבי יוחנן שזה כשהיא

לא נספרת.

רבי יוחנן אמר שבמקרה הזה "עשו חכמים דבריהם כדברי נביאות", כלומר בלי טעם, כי אם היא אבר תטמא גם באוהל, ואם לא אבר לא תטמא גם במגע ובמשא!

רב הונא בר מנחם אמר בשם **רב אחא בריה דרב איקא** שהיא מטמאת במגע משום עצם כשעורה ולא משום איבר, ו**רב פפא אמר** שזו גזירה, שמא יבלבלו בינה לבין אצבע שנספרת. והגמרא שואלת למה לא תטמא גם באוהל, ועונה שחכמים עשו היכר, כדי שלא ישרפו בגללה תרומה וקדשים.

המשנה במסכת אהלות אומרת שרוב בניינו של מת (שני שוקיים וירך אחד, כי זה רוב גבהו) או רוב מניינו (125 עצמות) מטמאים באוהל גם בלי רובע קב עצמות.

רבינא שאל את **רבא** למה צריך לומר ש-125 הוא רוב המניין, והרי ידוע שיש באדם 248 איברים, ו**רבא ענה** שגם במת חסר (200 איברים) או יתר (281) המניין הוא 125, כי הולכים אחרי רוב בני האדם.

תלמידי **רבי ישמעאל** שלקו גופת זונה שנתחייבה שריפה ומצאו 252 איברים, ו**רבי ישמעאל אמר** שבאשה בגלל הרחם נוספו שני צירים ושתי דלתות.

ברייטא אומרת **שרבי אלעזר לומד** צירים מהפסוק שנאמר על אשתו של פנחס בן עלי הכהן, "כִּי נִהְפְּכוּ עָלֶיהָ צִירֶיהָ", ו**רבי יהושע לומד** דלתות מהפסוק באיוב "כִּי לֹא סָגַר דְּלַתִּי בְטָנִי". ו**רבי עקיבא אמר** שיש גם מפתח, מ"וִיפְתַּח אֶת רִחְמָהּ", והגמרא מקשה שלדעתו היו צריכים למצוא 253, ועונה שייתכן שהמפתח נמוח בבישול בגלל קוטנו.

רב אמר שהאיברים האלה לא מטמאים באוהל, כי "זאת התורה אדם כי ימות באהל" מלמד שרק דבר השווה לכל אדם מטמא. **אביי** הקשה מהפסוק "צִירִים אֶחְזוּנִי" שגם באיש יש צירים, והגמרא עונה שמדובר בצירי בשר, בלי עצם.

3. למאיר כהן יש שש אצבעות בכל יד וכל רגל. הוא כשר לעבודה במקדש?

אצבעות יתרות ושולט בשתי ידיו

המשנה הביאה מחלוקת בכהן שיש לו שש אצבעות בכל יד ורגל: **רבי יהודה סובר** שהוא כשר, ו**חכמים סוברים** שהוא פסול. **רבי יצחק אמר** ששניהם דרשו את אותו כתוב בשמואל שנאמר על אצבעותיו של הפלישתי שגם הוא בן של הרפה (ערפה), "שֵׁשׁ וְשֵׁשׁ עֶשְׂרִים וְאַרְבַּע מְסָפֶר": **חכמים סוברים** שהכתוב מספר בגנותו ולכן זה מום, ו**רבי יהודה סובר** שהכתוב מספר בשבחו. **רבה שאל** למה הכתוב אומר גם "שש ושש" וגם "עשרים וארבע", וענה שאילו כתב רק "שש ושש", הייתי אומר שש בידו האחת ושש ברגלו האחת, ואילו כתב רק "עשרים וארבע", הייתי אומר חמש מצד אחד ושבע מהצד השני, והמילה "מספר" מלמדת שהאצבע שלו נספרת על גב היד.

הברייטא אומרת **שרבי יהודה הביא** מעשה באדם כזה שבא לפני **רבי טרפון**, והוא אמר לו "כמותך ירבה בישראל", וזו ראייה להכשר. **רבי יוסי אמר** שזו לא ראייה, כי **רבי טרפון** איחל שכל הממזרים ונתינים יהיו כמותו בעלי סימן כזה, כדי שיכירו אותם ולא יתחתנו בהם.

ברייטא נוספת אומרת שאיטר (שמאלי) ביד או ברגל פסול, והשולט בשתי ידיו **רבי** פוסל ו**חכמים** מכשירים (כמו במשנתינו): **רבי סובר** שחולשה התחילה ביד ימין וזה מום, ולכן הוא משתמש גם בשמאל, ו**חכמים סוברים** שחוזק התחיל ביד שמאל, אבל זה לא מוריד מחזקה של הימנית.

4. לדני כהן יש עור לבן מאוד. הוא כשר לעבודה במקדש?

מומי צבע וגובה

המשנה אומרת שהכושי, הגיחור, הלבקן, הקפח, הננס, החרש, השוטה, השיכור ובעלי נגעים טהורים (כמו בוהק) פסולים באדם וכשרים בבהמה. רבן שמעון בן גמליאל סובר ששוטה מהבהמה הוא לא מן המובחר, ורבי אלעזר מוסיף את בעלי הדלדולין (חתיכות בשר מידלדלות מהגוף).
הגמרא מסבירה שכושי הוא שחור, לבקן לבן (כי "לוקיאני" הם טלאים לבנים), וגיחור אדום. רב זביד אמר שקפח הוא גבוה, והגמרא מקשה שהקדוש ברוך הוא משתבח בבעלי קומה ("אֲשֶׁר כְּגִבְהַ אֲרָזִים גְּבֹהוּ")! ורב פפא ענה שמדובר במי שארוך, דק ושמוט. ריש לקיש אמר שגבוה לא ישא גבוהה, ננס לא ישא ננסת, לבן לא ישא לבנה ושחור לא ישא שחורה, שמא ייצא מהם ילד גבוה או נמוך ביותר, לבן ביותר או שחור מאוד.
הגמרא מקשה ששיכור מחלל עבודה ולכן לא שייך להיות בין הפסולים שלא מחללים! ועונה שהכוונה לשיכור ממשקה משכר אחר שאינו יין, והמשנה היא לא כדעת רבי יהודה, שסובר שגם שאר המשכרים מחללים עבודה: מי שאכל דבילה קעילית או שתה חלב או דבש ונשתכר ונכנס למקדש חייב מלקות.

5. אלחנן כהן נשא גרושה, מותר לו לעבוד במקדש?

אותו ואת בנו ונושא נשים בעבירה

המשנה אומרת שהמומים הבאים כשרים באדם ופסולים בבהמה: אותו ואת בנו (שאסור להקריב ביום אחד), טריפה, יוצא דופן, שנעבדה בהם עבירה ושהמית אדם.
ועוד שכהן שנשא גרושה או חלוצה פסול עד שידייר ממנה הנאה (שלא ייהנה ממנה ושלא תיהנה ממנו), והמטמא למתים פסול עד שיקבל עליו שלא להיטמא.
הגמרא שואלת איך "אותו ואת בנו" שייך באדם: אם הכוונה לאהרן ובניו, הרי בבהמה האיסור נוהג רק בנקבות, ואם לכהנת ובנה, היא לא בת עבודה! ורבי יוסי בר אבין ענה שהמשנה כחנניה, שסובר שהאיסור נוהג גם בזכרים.
הברייתא אומרת שהכהן שנשא גרושה נודר ממנה הנאה ועובד מיידית, ומשסיים יורד ומגרש. הגמרא שואלת שנחשוש שילך לחכם שיתיר את הנדר, ועונה שהחכם לא יתיר כי הוא צריך לפרט את הנדר.
ולדעה שסוברת שלא צריך לפרט, מדירים אותו ברבים, ולמי שסובר שגם נדר ברבים אפשר להתיר, מדירים אותו על דעת רבים, כלומר תולים את הנדר בדעתם.
בתחילת הדף הבא אמימר אמר שנדר על דעת רבים אין לו הפרה, אבל רק בדבר רשות, ובדבר מצווה יש לו הפרה, כמו שרב אחא הדיר מלמד תינוקות שהתרשל, ורבינא התיב לו את הנדר כי לא מצא מלמד מדויק כמוהו.
והגמרא מסיימת את הפרק באבחנה בין המיטמא למתים שלא צריך שיידור נדר, אלא מספיק שיקבל על עצמו, כי להבדיל מהנושא גרושה, כאן יצרו לא תוקפו.

הדרן עלך מומין אלו.